

1. Рудницький Я. Проти викривлення ідеї спорту // Вогні. – Львів, 1933. – Ч. 2. – С. 19.
2. Жарський Е. Фізичне виховання. – Львів, 1937. – 32 с.
3. Суховерська О. Рухові забави й гри. – Львів, 1924. – С. 117.
4. Сніжик С. Ще раз про фізичне виховання // Вогні. – Львів, 1938. – Ч. 4. – С. 50.
5. Рекорд чи фізична справність? // Українське юнацтво. – Львів, 1935. – С. 137-138.
6. Ф. Я. Література й фізичне виховання // Спорт. – Львів, 1936. – 26 с.
7. Жарський Е. Пливацький скок // Життя і знання. – Львів, 1934. – С. 229-230.

УДК 796.5:376.83
ББК 75.1

Ярослав Луцький, Василь Луцький

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОДІЛЬСЬКОГО ТУРИСТИЧНОГО ТОВАРИСТВА (20-30-ті рр. ХХ ст.)

У статті розкривається туристична діяльність Подільського туристичного товариства у 20-30 рр. ХХ ст.

Ключові слова: туризм, екскурсії, рекреанти, види туризму, спеліотуризм.

Tourist activity of Podol's tourist society in 20-30 years of XX centuri is discussed in the article.

Key word: tourism, excursions, types of tourism.

Постановка проблеми. У 20-30-х рр. ХХ ст. на території Тернопільщини велику роль у розвитку туризму відіграло Подільське туристсько-краєзнавче товариство, яке було створене у Тернополі в 1925 р. Завданням цього товариства було ознайомлення населення з природою, історією та іншими об'єктами Тернопільщини[9].

У Тернополі знаходився центральний відділ товариства. Він складався з восьми секцій: освітньої, туристсько-екскурсійної, опіки над старовинною, охорони природи, краєзнавчої, шкільної молоді, фотографічної і філателістичної. Крім того, до товариства входило 22 повітових відділи. На 1935 рік Товариство нараховувало 16 тис. членів.

Мета роботи – розкрити сутність діяльності Подільського туристичного товариства у 20–30-ті роки ХХ століття.

Результати дослідження. Подільське туристсько-краєзнавче товариство різними засобами пропагувало красу Поділля: видавало різноманітні брошури, організовувало власні та приймало екскурсії, опікувалося природою та старовиною, займалося пропагандою туристського та краєзнавчо-освітнього руху.

У той час товариство мало свій музей, кінофільми про Поділля, бібліотеки, збирало фотоальбоми, карти, а також необхідний туристський інвентар. Товариству також належала печера в Кривчі, що була відкритою для відвідування туристів та екскурсантів. Особливе місце діяльності товариства займало видавництво путівників, монографій, проспектів, планів, карт, листівок. У його розпорядженні було 24 видавництва, що видавали таку друковану продукцію: географічні плани та карти, путівники, займалися випуском наукових праць (наприклад, товариством було видано перший польською мовою словник географічних термінів). Розвиток туризму на території тодішнього Тернопільського воєводства був зумовлений перш за все особливостями природи. Мальовничі ландшафти Медоборів, Опілля, підземні “казки” печер, долини подільських рік Дністра, Серету та інших, водоспади – все це приваблювало сюди туристів і рекреантів не тільки з воєводства, а й з-за кордону.

Добре на той час була розвинена інфраструктура, а саме: шляхи сполучення (транспорт), торгівля, сфера зв'язку та послуг, що забезпечувала обслуговування туристів. Щодо транспорту, то добре був розвинений залізничний. Залізнична мережа нараховувала 12 залізничних ліній загальною довжиною 895 км. Тернопіль був вузловою станцією, з якої відходили залізниці в шести напрямках і зв'язували місто з усіма повітовими центрами, а також зі Львовом (141 км). Густа сітка шосейних доріг мала загальну довжину 2878 км. Дороги як воеводські, так і повітові скрізь були придатні для руху автомобілів, мотоциклів, велосипедів. Особливо густою була сітка доріг у південно-східних повітах.

Автобусні маршрути мали дуже багато напрямів. Найважливішими з них були такі: Броди – Золочів (40 км), Золочів – Львів (69 км), Тернопіль – Золочів – Броди (99 км), Тернопіль – Збараж (22 км), Тернопіль – Скалат – Гримайлів (45 км), Тернопіль – Чортків – Заліщики (122 км), Чортків – Копичинці – Гусятин (37 км), Чортків – Мельниця (75 км.), Чортків – Станіслав (101 км.), Скала – Борщів (15 км.), Коломия – Заліщики – Окопи (178 км), Бучач – Струсів – Тернопіль (64 км), Бучач – Золотий Потік (18 км), Монастириськ – Бережани – Козова (67 км), Бережани – Львів (87 км), Золочів – Поморяни – Бережани (40 км), Львів – Рогатин (74 км).

Всі ці маршрути діяли майже цілий рік, крім маршруту Заліщики – Окопи, який в зимовий період тимчасово не використовувався. Для окремих екскурсій, особливо по місту Тернополю або на невеликі відстані, застосувались і підводи, в які впрягали коней. Для обслуговування туристів існували туристичні бази та притулки. Постійні бази туристично-краєзнавчого товариства були в Чорткові, Кресилові, Кривчі, Заліщиках (будинок відпочинку на 80 місць), тимчасові – в Тереховлі та Кудринцях. Шкільні притулки з ночівлею розміщувались у Більчі Золотому, Бережанах, Бучачі, Окопах, Скалаті, Тереховлі, Тернополі, Устечку, Заліщиках і Збаражі. Вони також знаходились у віданні туристсько-краєзнавчого товариства. Незалежні тимчасові бази діяли у Скоморохах, Коропці та інших населених пунктах [4].

До послуг туристів були готелі та ресторани, що знаходились в основному у великих містах – Тернополі (готелі “Подільський”, “Адлера”, “Гранд” та інші), Чорткові, Заліщиках.

Місце в турбазах, готелях замовлялося заздалегідь. Для екскурсійних груп, які складались з 5 – 10 осіб, необхідно було зголоситися за 24 години до приїзду в дану місцевість, групі з 10 – 20 осіб – за 48 год. до приїзду, понад 20 – 40 осіб – за 3 – 4 дні наперед, при більшій чисельності екскурсантів – за 7 днів до приїзду.

Головний туристський маршрут тоді починався у Львові, проходив через Золочів, Тернопіль, Тереховлю, Чортків, Борщів, Кривче, Мельницю, Заліщики, Устечко, Язлівець, Бучач, Підгайці, Бережани, Перемишляни. Цей маршрут утворював немовби певне замкнуте коло, що сполучало головні туристичні пункти воеводства і був недалеко від туристських маршрутів сусідніх воеводств.

Бічні туристські маршрути, що відходили від головного, охоплювали важливі групи туристичних об'єктів, що з певних причин не потрапили до головного. Такими маршрутами були Золочів – Олесько – Підгірці, Мельниця – Окопи, Заліщики – Червоногород і ряд інших маршрутів до туристичних об'єктів, що знаходилися з боку від головного маршруту. Туристи приїжджали до Тернопільського воеводства шляхом зі Львова на Красне, або на Перемишляни, зі Станіслава на Заліщики або Бучач, з Волині на Броди або Збараж. При чому, вони завжди потрапляли на головний туристський маршрут, по якому здійснювалися екскурсії.

Якщо туристи приїжджали зі Львова на Красне, вони могли оглянути північну частину воєводства, околиці Золочева, найголовніші туристичні об'єкти в Підгірцях і Олеському, також Підкамінь, потім Тернопіль з його околицями і далі йшов виїзд на головний туристський маршрут воєводства на південь. Якщо туристи прибували зі Львова через Перемишляни, то знайомилися з південно-західною частиною воєводства з осередком у Бережанах, звідки можна було доїхати до Бучача та Заліщиків. Якщо група прибувала з Волині, то оглядала Збараж, Броди та всю північну частину воєводства, маючи за головний туристський пункт Тернопіль або Золочів. Коли туристи приїжджали зі Станіслава, то розміщувалися в Заліщиках або Бучачі, звідки могли проводити екскурсії для огляду долини Дністра та ряду інших прекрасних місцевостей, що знаходились в його долині.

Головним туристським пунктом під час екскурсій до воєводства крім Тернополя як столиці та вузлової станції були Залішки – прекрасний курорт і місцевість для відпочинку влітку. Вони відвідувалися як організованими туристами, так і окремими рекреантами, також Чортків – вузловий пункт для туристів у межах “теплого Поділля”.

Найкрасивішою частиною на початку туристського маршруту є південно-східна частина Поділля, що користувалася великою популярністю у туристів і була добре вивченою туристами-краєзнавцями та вченими. Тут можна побачити прекрасні ландшафти, особливі види флори та фауни, печери, пам'ятки архітектури, історичні меморіали.

Окрасою подільського краю на території Тернопільщини були горбогірні райони: Гологори, Вороняки, що тягнуться на краю Подільської височини і поступово переходять у Кременецькі гори, що простягаються на півночі у формі високого валу. 3/4 всієї території займає Поділля та Велике або Високе Опілля, що розміщене в західній частині області. Медобори – найкрасивіша горбиста місцевість Поділля, що простягається на 250 км. Геологічно вона являє собою вапняковий риф. Медобори цікаві не тільки з геологічної, а й з ботанічної точки зору – тут зустрічаються рештки степової східно – європейської флори, що в цих краях має східну межу свого поширення. Найгарнішими скелями є “Чорна скеля”, “Гостра” та ін. Не менш цікавими й унікальними є печери – великі порожнини з гротами, підземними озерами. Одними з найдавніших є печери в Більчі Золотому та Кривчі, вони взяті під охорону держави.

Привертають увагу туристів і архітектурні споруди краю. Подільські замки є найпершими пам'ятками будівництва, що будували для оборони від східних завойовників (XIV–XV ст.). У XVII ст. було збудовано найбільшу кількість замків. Добре збереглися замки в Червоногороді, Олеську, Підгірцях, Ягільниці, менше збережені замки в Бережанах, Чорткові, Збаражані, Тербовлі. Цікавими для туристів є костьоли та кляштори, старі церкви, палаци, каплиці.

На території воєводства були розвинені різні види туризму, що поєднували в собі функції пізнання й оздоровлення. Туризм розвивався за маршрутами, розробленими й організованими Подільським туристсько-краєзнавчим товариством та його філіалами з наданням певного комплексу послуг (екскурсійне обслуговування, забезпечення місцем проживання, транспортними послугами, харчуванням та ін.). У залежності від способу пересування туризм поділявся на пішохідний, лижний, кінний, залізничний, автомобільний (все це сухопутні види) та водний туризм.

Отже, на території Тернопільського воєводства були добре розвиненими майже всі види туризму, особливо літнього, тому, що для розвитку зимових видів умови не були цілком сприятливими.

Подільським туристсько-краєзнавчим товариством було розроблено цілу систему екскурсій. Найважливішими та найцікавішими з них були такі маршрути: одноденні: до Теремовлі, Збаража, Золочева, Підгірців, Олеська, Кривча, Заліщик, оглядове знайомство з Медоборами, Окопів, Червоногороду, Поникви, Збаража, Теремовлі, Бережани, Бучача, Заложці, Підкаменя, під час яких детально пізнавалася територія, особливості минулого, ландшафти.

План екскурсії був такий: виїзд зі Львова до Золочева, Підгірців, Олеська, Поникви та Бродів, потім до Бережан, до Заложців і Підкаменя; наступний виїзд до Теремовлі, огляд Медоборів, звідти до Кривча, Окопів і Заліщик, Червоногороду, потім виїзд через Чортків до Бучача, звідки повернення до Тернополя, або виїзд до Станіслава чи до Підгаєць і залізницею через Бережани до Львова.

Одним із важливих центрів туризму в воєводстві були Заліщики, де знаходився відділ Подільського туристсько-краєзнавчого товариства. Заліщики знаходяться в котловині Подільського плато, виробленій ерозійною діяльністю Дністра і відомі в усій Польщі як кліматичний центр. Абсолютна висота становить 300 м над рівнем моря. Завдяки сонячному та сухому клімату (500 мм річна кількість опадів) вони відомі як місцевість, що використовується для кліматотерапії (сонячно-повітряні ванни). Тут також можна було лікувати хвороби дихальних шляхів, нервові захворювання, порушення кровообігу та ін. В південній та південно-східній частині воєводства був добре розвиненим купально-пляжний відпочинок як один з видів рекреаційної діяльності.

Високі літні температури, а також весняні й осінні створювали умови для відпочинку та лікування протягом більшої частини року. Заліщики з своїми річковими та сонячними пляжами наближалися до чорноморських і адриатичних пляжів і притягували до себе відпочиваючих з усіх куточків Польщі. Тут було розроблено для туристів та екскурсантів такі маршрути екскурсій: одноденні – Печерна (5,5 км.) – цікавим було відслоення силуру, девону, міоцену з багатьма окам'янілостями; Обіжева (5,5 км) – збереглася західно-подільська флора; Криве (9 км) – “стінки”, що належать до найцікавіших ділянок, вкритих рідкісною рослинністю; Монастир святого Яна.

Крім того, використовувалися дальші екскурсії, зокрема: із Заліщиків до Бедриківців (8,5 км); до Жижави (9 км.); до Дуплиска (13 км); до Городока (16 км); до Голігради (18 км); до Винятинців (20 км); до Новосілка (22,5 км); до Червоногороду (Нирків – авт.) (28 км); до Більче Золотого (28 км.); до Ягільниці й Улашківців (35 км) та до Окопів (68 км).

У цьому районі заслуговував на увагу туристів найбільший водоспад на р. Джурин (12 м висотою), в Червоногороді річка мала дуже гарну долину (Червоноградський каньон (2 км) і впадала під Устечком у Дністер.

На території воєводства був також добре розвиненим водний туризм, особливо на р. Дністер, на її лівих притоках. Найкраща подорож, що створює незабутні враження – це подорож на човнах течією р. Дністра від Нижньова через Устечко, Заліщики до Окопів.

Дністер несе свої води утворюючи мальовничі звивини та круті берегові стінки, що вкриті рідкісними степовими рослинами та заростями дикого мигдалю, в окремих місцях геологічні відклади виходять на поверхню (так звані дністровські стінки). Крім Дністра для екскурсій на човнах придатні ріки Золота Липа – від Бережан, Стрипа – від Бучача, Серет – від Тернополя, Нічлава в нижній течії. В цих місцях були пристані та пункти відпочинку для екскурсантів на човнах – у Більчі

Золотому, Чорткові, Скоморохах, Тереховлі, біля Берем'я на Дністрі. Із Заліщиків можна було здійснити водні подорожі на моторних човнах до Устечка та Раковця.

Крім того, веслувальний спорт розвивався на ставках, найбільші з яких були під Берем'янами, Урманню, Залізцями, Плотичі, Тернополем.

На відміну від попередніх видів туризму менш організованими, але добре розвиненими на території Тернопільського воєводства були велосипедний та мотоциклетний туризм, чому сприяли добрі дороги.

У горбогірних районах на території воєводства – Гологорах, Вороняках, Медоборах (околицях Городка та Красного), а також в околицях Чорткова, Тереховлі, в Крем'янецьких горах розвивався лижний туризм. У Тернополі діяла секція лижного стрілецького спорту (очевидно сучасного біатлону).

Крім розробки та проведення екскурсій та вище вказаних видів туризму Подільське туристсько-краєзнавче товариство займалося виданням путівників, брошур та іншої друкованої продукції про природу, історію воєводства.

Путівники містили характеристику найбільших туристичних центрів воєводства, а також об'єктів, що мали значення для туризму, зокрема в них наводилися відомості про пам'ятки природи, архітектури, культури, транспортний зв'язок між туристичними центрами, зазначалися відстань у кілометрах, ціни на квитки, наявність готелів, їх адреси тощо.

При тому слід зазначити, що друкована продукція розраховувалась зокрема на польських туристів, видавалася польською мовою. Туризм, який досяг значного розвитку на Тернопільщині, був частиною туристичної мережі всієї Польщі і це накладало на нього певний відбиток. Разом з тим, розроблені тут форми та методи туристичної діяльності, інфраструктура заклали основи для дальшого розвитку туризму в краю у нових умовах [5].

У 20-ті рр. починається піднесення спелеотуризму. Печери Тернопільщини, зокрема, Вертеба та Кришталева приваблювали чимало мандрівників. Печери ще з XVIII ст. приваблювали до себе місцевих жителів, краєзнавців, істориків. У XIX ст. почалося наукове вивчення печер археологами, інженерами, студентами. Перша згадка про печери Поділля міститься в книзі Габрієля Ржачинського "Натуральна історія королівства Польського", яку видано в Сандомирі в 1721 р. В ній згадується печера біля с. Кривче (тепер Борщівський район Тернопільської обл.). У 1745 р. Г.Ржачинський описав печеру в Кривчу (імовірно сучасна печера "На Холмах") та печеру біля с. Королівка (тепер с. Вітрова Борщівського району).

У 1822 р. власник Більче-Золотого Ян Хмельницький відкрив печеру Вертеба. Проникнувши через вузький отвір у підземелля, він знайшов залишки вогнища, людські кістки, глиняний посуд [7]. Також цю печеру детально обстежував у 1876 р. археолог А.Кіркор. Він разом з С.Козібродським оглянув лабіринт, зробив опис правої частини печери. Вибравши місце, де висота сягала 2 м, А.Кіркор провів розкопки. На глибині 45 см він виявив два скелети, покладені з витягнутими вздовж тіла руками. Окремі кістки були покриті гіпсовим наростом. Довкола лежало багато уламків товстих ліпних посудин, деякі були розмальовані [3].

У 1890 р. член антропологічної комісії Академії наук у Кракові Г.Оссовський з ініціативи і за рахунок князя Льва Сапєги продовжив археологічне дослідження Вертеби. Тоді ж було обладнано вхід у підземелля.

Неподалік від входу на глибині 2 м Г.Оссовський відкрив залишки великого вогнища, навколо якого було кістки оленя, дикого кабана, ведмедя, уламки глиняного мальованого посуду, крем'яні знаряддя. Під час розкопок у печері знайдено також мідні і кістяні вироби. Крім того, він провів першу топографічну

зйомку печери. Завдяки коштам і сприянню князя Л.Сапєги у 1892 р. план печери було видано антропологічною комісією Краківської Академії наук. Зараз він зберігається в Борщівському краєзнавчому музеї [6].

З 1898 до 1904 р. і в 1907 р. археологічні розкопки у Вертебі проводив професор Краківського університету В.Деметрикевич.

Печера Вертеба за кількістю та науковою цінністю знахідок не мала собі рівних на Поділлі, за що й була названа “надніпрянською Помпеєю”. Особливий інтерес становлять стилізовані жіночі керамічні скульптурки неолітичної доби, так звані палеовенери. Археологічні знахідки спочатку зберігалися в палаці Л.Сапєги, який у 1893 р. помер, а потім були вивезені до музеїв Кракова, Варшави, Відня, Львова.

Першовідкривач Кришталевої печери К.Гутковський відкрив її та описав у статті, надрукованій в газеті “Діло” 3 листопада 1908 р.: “Печера величини просторої кімнати, висоти двох поверхів, стіни дивоглядні з алябастру, міки і пупку, котрий йде жилами формуючи найрізніші орнаменти: всьо се покрите висвітом мінеральних кристалів, почавши від дуже дрібоньких і білих як сніг, до грубості середньої палиці, темно-жовті, уложені групами або посмугами, творячи різні десені, а з гори висять сталактити. Освітлена вже нашими свічками дає мільйони різнобарвних світел і робить вражінне кришталевого зачарованого замку” [2]. Також він вперше зробив фотографії в Кришталевій печері, склав топографічний плани її привхідного району.

Слід зазначити, що К.Гутковський був яскравою особистістю – відомий громадський діяч, автор стрілецьких пісень, січовий стрілець, сотник. Він народився 18 серпня 1881 р. у Тернополі. Після закінчення гімназії служив у війську, згодом навчався в Політехнічному інституті у Львові, брав участь у роботі багатьох українських товариств. Загинув К.Гутковський у 1915 р.

20-х рр. ХХ ст. печери Поділля почали приваблювати туристів і екскурсантів, зокрема печери Вертеба та Кришталева були включені до екскурсійних маршрутів.

У жовтні 1928 р. коштами староства в Борщеві зроблено новий вхід до печери. Це дало можливість відновити проведення екскурсій. Відвідування печери туристами дозволялось тільки з провідником. Заборонялось курити та відбивати сталактити.

У двох баштах тутешньої старовинної фортеці (XVII ст.) було обладнано туристичний притулок на 20 осіб. Печера Кришталева стала однією з найвідоміших у довоєнній Європі, її відвідували туристи не лише з віддалених куточків Польщі, а й з Угорщини, Чехії, Німеччини та інших країн [3].

Екскурсійний маршрут у Кришталеві печери і туристичний притулок у Кривчу діяли з 1928 до 1943 р. Після Другої світової війни вхід було зруйновано органами НКВС, щоб запобігти її використанню воїнами УПА, які продовжували ще діяти в краї.

Членами Подільського туристично-краєзнавчого товариства була переважно молодь та представники інтелігенції, які брали активну участь у громадському житті краю. Це товариство плідно працювали до 1939 р. і було закрито радянською окупаційною владою.

Висновок.

Таким чином, Подільське туристично-краєзнавче товариства сприяло організації культурно-освітньої та оздоровчо-рекреаційної роботи в Галичині. Головною метою їх праці стало дослідження галицького краю, вивчення та охорона пам’яток історії, культури та природи, збирання та зберігання предметів старовини, народного мистецтва й промислів.

1. Горняткевич Д. Печери в Кривчу // Літопис Борщівщини. – Борщів: КТ Джерело, 1993. – Вип. 4. – С. 40-41.
2. Гутковський К. Печери в Кривчу // Діло. – 1908. – Число 48. – 3 листопада.
3. Ігнат'єва О.О. Сторінки з історії розвитку спелеології та спелеотуризму в Тернопільській області. // 3 історії вітчизняного туризму: Збірн. наук. ст. – К.: ФПУ, 1997. – С. 83-96.
4. Зборівщина. Над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи. Історично-мемуарний і літературний збірник. – Торонто, 1985. – 1056 с.
5. Питуляк М.Р. Розвиток туризму на Тернопільщині у 20-30 роках ХХ ст. // 3 історії вітчизняного туризму: Збірн. наук. ст. – К.: ФІГУ, 1997. – С.76-82.
6. Сохаський М. П. Археологічний комплекс Більче-Золото // Літопис Борщівщини. – Борщів: МП "Чумаський шлях", 1993. – Вип. 2. – С. 32-36.
7. Сохаський М. П. 3 історії археологічних досліджень на Борщівщині // Літопис Борщівщини. – Вип. I. – Борщів, 1992. – С. 5.
8. Сkochиляс І. Дослідник Кривченських печер // Літопис Борщівщини. – Вип. 1. – Борщів, 1992. – С. 27.
9. Kuhsek T. Przewodnik po wojewodztwe Taphopolskiem. – Taphopol, 1936. – 224 s.

УДК 37. 037 – 057. 874
ББК 74. 200. 54: К 17

Юрій Калічак

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ІСТОРИКО-ПЕДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ (ЗА АРКАДІЄМ ЖИВОТКОМ)

У статті йдеться про історико-педологічний аспект фізичного виховання дітей дошкільного віку. Здійснено аналіз педологічних ідей відомих педологів минулого, зокрема Аркадія Животка.

Ключові слова: педологія, фізичне виховання, фізичний розвиток.

The article deals with the pedological aspect of preschool age children's physical education. the pedological ideas of well-known pedologists of the past are analysed, activities of arkadiy zhyvotko.

Key words: pedology, physical education, physical development.

Постановка проблеми. У пошуках ефективних шляхів і методів перебудови системи дошкільного виховання на принципах демократизації та гуманізації, на основі пріоритету загальнолюдських цінностей, нових підходів і поглядів на дитину як на суб'єкт виховання важливе місце посідає глибоке вивчення і творче використання вітчизняного педагогічного досвіду минулого, що в нових історичних умовах потребує всебічного аналізу, аргументованого пояснення, переосмислення, систематизації й узагальнення, особливо тієї педагогічної спадщини, яка висвітлювалась упереджено. Звернення до надбань педагогічної думки минулого, використання усього цінного й корисного досвіду забезпечить розвиток національної системи виховання як провідного чинника культурно-національного розвитку.

Мета роботи – розкрити концепцію фізичного виховання дошкільників Аркадія Животка.

Результати дослідження. У розробку теоретичних основ і практику побудови нової української школи, починаючи з її найпершої ланки – дошкільного виховання, початку ХХ століття вагомий внесок зробив Аркадій Петрович Животко (1890-1948) – видатний учений, педолог, громадський діяч, просвітител. він написав понад 60 наукових статей, що стосуються проблем дошкільного виховання.

Найбільш значним його доробком вважаємо створення концепції українського дошкілля. У праці педагога відображені передові ідеї та погляди, розроблені